

Posudek oponenta diplomové práce

Název práce: Přístup k obětem trestných činů z hlediska zainteresovaných státních institucí

Autor: Jan Provazník

Posudek oponenta práce: MUDr. Petr Háva, CSc.

Datum: 13.6. 2016

Téma politiky přístupu k obětem trestných činů a její právní (formálně institucionální) forma je v naší liberálně demokratické společnosti s narůstajícím množstvím kriminality, agresivity, organizovaného zločinu nepochybně velmi aktuální, zvláště pokud vnímáme navíc deficity demokracie, morálky a spravedlnosti, které se promítly i do vývoje pozitivního práva.

Výzkumný problém, cíle a otázky

Úvod sice popisuje základní související trendy vývoje a vybrané klíčové události, avšak není zakončen explicitně formulovaným výzkumným problémem¹. To by autorovi nepochybně pomohlo i k efektivnější formulaci výzkumného cíle a výzkumných otázek. Z předložené práce se lze k výzkumnému problému dobrat pouze nepřímo: **budu tedy vycházet z předpokladu, že tímto problémem byl deficitní přístup k obětem trestných činů v ČR**, který se po vstupu do EU dostal až do kontroverzní situace a na základě podnětů EU přistoupila ČR k úpravě souvisejících právních norem cestou jakési skupinové novelizace ve změnovém zákoně č. 45/2013 Sb.

Z formulace vícečetných výzkumných cílů a otázek vyplývá, že práce je zaměřena na porovnání přístupu vybraných „zainteresovaných státních subjektů“ k obětem trestných činů před a po změně úpravy dané oblasti zákonem č. 45/2013 Sb. Jde tedy o vyhodnocení účinnosti provedené institucionální změny (přijetí a aplikace nové právní normy).

Metodický přístup (kapitola 3., str. 11.-17.). Doporučoval bych explicitně rozlišovat metody analýzy politik a metody, používané pro výzkum veřejných politik (viz např. Weimer, Vinning nebo přednášky MAP, MTP a příslušný diplomový seminář). Metody analýzy veřejné politiky lze používat ve vstupní analýze výzkumného problému – v před-empirické části práce. Cílem výzkumu veřejné politiky, je na rozdíl od analýzy politiky, dosáhnout hlubšího porozumění příčinám. Nejde pak např. jenom o analýzu aktérů, ale o výzkum jednání aktérů. Stejně tak není vhodné zaměřovat analýzu sekundárních dat (používanou v rámci policy analysis) za případnou výzkumnou metodu. Zdroje dat v podobě publikovaných prací (odborného diskurzu) nebo dokumentů politické praxe (politického diskurzu, politické komunikace), lze použít jako primární data pro účely výzkumu při použité odpovídajících metod pro zpracování takových dat. Termín „desk research“ je v takovém

---

¹ Zde bych doporučil využít ve vstupní analýze několik ilustrativních případů. Pokud někdo sám osobně prošel jako oběť trestního činu celým zkoumaným postupem nebo jeho počátečními částmi, měl možnost zjistit, co zde představuje, či může představovat výzkumný problém a jakých forem mohou tyto problémy nabývat. I taková oblast, jakou je např. kriminalita navázaná na drogové závislosti, vede k poměrně rozsáhlým škodám u obětí. Ročně se může tato škoda pohybovat kolem 100 mld. Kč. Jiným ilustrativním případem pak jsou újmy na zdraví. Z hlediska veřejné politiky jsou zajímavé celospolečenské ztráty, vznikající působením organizovaného zločinu. Dlouhodobě zde jde o stovky miliard Kč.

případě do jisté míry zavádějící. Přístup, označovaný jako desk research používají sociologové nebo pracovníci v oblasti marketingových studií. Přístup desk research lze chápat jako jakýsi poměrně zjednodušený ekvivalent např. přehledu souvisejících teoretických poznatků s řešenou prací. Při desk research se uživatelé tohoto přístupu spoléhají na zdroje, které nelezou na internetu. To v praxi bohužel může vést k redukci kritického a přístupu. Záleží na strategii přístupu k rešerši poznatků a na míře využití kritického přístupu.

Jako poměrně zásadní problém vidím, že autor přistupuje (podle formulací na str. 12.) k právním normám jako na sekundární data. To je klíčový moment práce, neboť zdroje primárních dat jsou redukovány pouze na rozhovory s experty (zde s aktéry, odpovědnými za implementaci zákona č. 45/2013 Sb.). Takový přístup snižuje validitu celé práce. V kapitole 5. Věcná východiska práce a vymezení pojmů je ve vztahu k právnímu rámci dané oblasti uplatněn převážně popisný přístup. Cíle zkoumané/hodnocené institucionální změny nejsou předmětem explicitní analýzy, lépe pak výzkumu např. formou věcné a logické právní interpretace, včetně využití příslušné důvodové zprávy. Stejně tak legislativní proces samotného zákona v Parlamentu ČR je zpracován pouze popisně. Projednávaná změna právní úpravy není posuzována z hlediska jejího vztahu k lidským právům (pokoušel se autor zjistit např. stanovisko legislativní rady vlády tomuto vládnímu návrhu?). Velice užitečné by např. bylo dále konkrétně zjistit a doložit o jaké změny se snažil poslanec Marek Bedna a proč došlo ke stažení těchto změn.

Předložená práce se tak z výše uvedených důvodů pohybuje mezi dvěma metodickými přístupy: analýzou politiky a výzkumem politiky. Výzkum je zde reprezentován bohužel jenom rozhovory s experty.

Metoda analýza dokumentů (str. 12.) je sama o sobě velice málo vypovídající informace o tom, jaká konkrétní metoda byla použita pro zpracování dat z uvedených dokumentů. Zde došlo při koncipování celé práce k diskutabilní volbě v jejím přístupu. Právní normy jsou zásadním nástrojem veřejné politiky a v rámci výzkumu jim je zapotřebí věnovat odpovídající pozornost jak věcnou, tak zejména metodickou (tzn. pracovat s těmito daty jako primárními daty a použít také odpovídající výzkumné metody). Považovat právní normy za sekundární data a volit k jejich zpracování nekonkretizovanou „metodu“ analýzy dokumentů je v tomto případě past validity výzkumu, kterou si na sebe autor vytvořil. Ve skutečnosti je přístup předložené práce k celé související právní úpravě charakteru veřejně politických východisek a v takovém případě je součástí před-empirické části práce. To je také v souladu s vymezenými výzkumnými cíli a otázkami a také s vymezením, že jde o případovou studii (viz str. 11.), zabývající se primárními daty – v tomto případě daty, pořízenými z rozhovorů. Pak ale není vhodné v kapitole 3. (která je (resp. by měla být) o výběru výzkumných metod pro sběr a zpracování primárních dat). To poněkud rozporuplně kontrastuje s úvodním odstavcem kapitoly 3. na str. 11.

Analýza aktérů – tak, jak je uvedena, jde o formu vstupní analýzy za možným účelem počáteční identifikace aktérů. Avšak v rámci empirického výzkumu zde doporučuji pracovat s výzkumem jednání, tj. s konkrétními produkty komunikace těchto aktérů, s výsledky jejich rozhodnutí, resp. s údaji o jejich rozhodovacích procesech. Taková data lze získat z dokumentů politické praxe, jde jenom o jejich přiřazení ke sledovaným aktérům. Data aktérů lze také získat jako výstupy komunikace příslušných aktérů. Součástí výzkumu jednání aktérů je také vhodně pracovat s právní subjektivitou, tj. s právním vymezením práv a

odpovědnosti/povinností zkoumaných aktérů. Otázkou pak je výběr metod pro zpracování takového typu dat. Jinak ale oceňuji, že se autor věnuje identifikaci aktérů.

Zjištění vlastního výzkumu odpovídají vcelku i zkušenostem, které má běžný občan ČR. Jejich přínos spočívá v jejich objektivizaci cestou sběru a zpracování dat od vybraných aktérů. Poněkud se z celého přístupu vytratila oběť sama. Tento deficit by bylo možné doplnit primárními daty z oblasti stížnostních agend, případy, které by bylo možné hledat na internetu (desk research skutečně ve smyslu hledání primární dat). Nejproblematictější zjištěným a doloženým místem je první kontakt prostřednictvím Policie ČR. Stejně tak příznačné zjištění je v případě kontaktované advokátky. Zde se autorovi podařilo reflektovat Achillovu patu systému. Zásadně významným zjištěním je značný deficit právního vědomí a znalostí na straně občanů. Tato skutečnost vypovídá o značném problému celé české společnosti. Pokud bychom porovnali tuto situaci s úsilím, jež je vynakládáno např. v oblasti „finanční gramotnosti“, jde o děsivou realitu, které by měl autor sám věnovat pozornost ve své práci, ale jde o alarmující výzvu veřejné politice.

Přístup autora k práci s právní normou (45/2013 Sb.) však lze považovat za méně určitý. Cíle každé právní normy by měly být explicitně vyjádřeny formou konkrétních práv a povinností. Ale to nepovažuji za zásadní problém, neboť i povrchní přístup zde vedl k reflexi existujících problémů v rámci aplikace hodnocené právní úpravy.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit stupněm velmi dobře.